

ŠVELNESNĖS, NEGU ĮSTATYMO NUMATYTA, BAUSMĖS SKYRIMO PAGAL BK 62 STRAIPSNIO 2 DALĮ PAGRINDAI IR JŲ TAIKYMO PROBLEMOS

Tomas Girdenis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas
Elektroninis paštas: tomasgirdenis@gmail.com

Pateikta 2016 m. gruodžio 12 d., parengta spausdinti 2017 m. sausio 12 d.
DOI: 10.13165/JUR-16-23-2-02

Santrauka. Šioje publikacijoje yra analizuojamos problemos, su kuriomis susiduria Lietuvos teismai, taikydami švelnesnės, negu įstatyme numatyta, bausmės skyrimo pagal BK 62 straipsnio 2 dalies nuostatas. Pastebėta, kad šio BK straipsnio taikymo teisminė praktika yra nevienoda, o kartais net ir viena kitai prieštaraujanti (vietomis analogiška situacija susilaukia net trejų teismų vertinimų). Šiame straipsnyje yra pateikiama trumpa bendra BK 62 straipsnio 2 dalies charakteristika bei analizuojamos dvi pagrindinės problemos: 1) vienos iš BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo pagrindinių sąlygų „yra lengvinančių aplinkybių“ taikymo problemos, bei 2) lengvinančių aplinkybių ir BK 62 straipsnio 2 dalies bei jos 1–6 punktuose numatytų sąlygų tarpusavio santykio problema, atsakant į klausimą – ar gali ta pati aplinkybė būti pripažinta kaip viena iš reikalaujamų lengvinančių aplinkybių kartu laikant ją ir viena iš likusių BK 62 straipsnio 2 dalies bei jos 1–6 punktuose numatytų taikymo sąlygų? Autorius pateikia savo sisteminę kritinį požiūrį, paremtą bendrosiomis baudžiamosios teisės taisyklėmis, į šias problemas bei siūlo jų sprendimo būdus

Reikšminiai žodžiai: baudžiamoji teisė; bausmės skyrimas; švelnesnės, negu įstatyme numatyta, bausmės skyrimas; lengvinančios aplinkybės; dvigubas aplinkybės vertinimas, žalos atlyginimas.

Įvadas

Temos aktualumas bei problemos ištirtumo lygis. Teisingas bei individualizuotas bausmės skyrimas yra teismo pareiga. Aukščiausias bausmės individualizavimo laipsnis pasireiškia per teismų teisę paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę. Kadangi švelnesnės, negu įstatymo numatyta, bausmės skyrimas yra išskirtinė teismo teisė nukrypti nuo baudžiamajame įstatyme numatytos sankcijos, ji turi būti aiškiai apibrėžta bei teismų praktikoje taikoma vienodai. Tačiau, analizuojant teismų praktiką, galima pastebėti, kad tos pačios BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindinės sąlygos yra aiškinamos nevienodai, kas gana stipriai veikia teisiųjų teisinę padėtį bei pažeidžia teisingumo principą. Be to, būtina pastebėti, kad nepaisant to, jog švelnesnės, negu įstatyme numatyta, bausmės skyrimo pagal BK 62 straipsnio 2 dalį nuostatos yra iš esmės nekintančios net nuo 1961 metų baudžiamojo kodekso galiojimo laikų, rimtesnių mokslinių šio BK straipsnio tyrimų nėra. Galima rasti tik vadovėlinio pobūdžio literatūros šiuo klausimu bei paminėti Lietuvos teisės instituto atliktą bendrąjį bausmės skyrimo nuostatų mokslinį tyrimą, kuriame jau šiek tiek plačiau buvo tirtos ir BK 62 straipsnio taikymo problemos¹.

BK 62 straipsnis, kaip teisės norma, yra gana didelės apimties, todėl *tyrimo objektu* buvo pasirinkti tik BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo pagrindai. Dėl tyrimo apimties ribotumo, BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose numatytos sąlygos liko už tyrimo ribų. *Tyrimo tikslas* – ištirti BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindų taikymo problemas Lietuvos teismų praktikoje. Šiam tikslui pasiekti buvo naudojami loginis-kritinis, sisteminis bei dokumentų analizės *metodai*.

1. Bendrosios BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygos

Remiantis baudžiamuoju kodeksu, norint paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę pagal BK 62 straipsnio 2 dalį, yra būtina nustatyti 3 pagrindines sąlygas (pagrindus) bei vieną iš papildomų sąlygų, tai yra, jog:

5. reikia atsižvelgti į visas bylos aplinkybes;
6. yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių;
7. bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta;
8. yra bent viena iš BK 62 str. 2 d. papildomų sąlygų:
 - 1) kaltininkas išlaiko asmenis, kurie serga sunkia liga ar yra neįgalūs ir nėra kam juos prižiūrėti, arba
 - 2) kaltininkas išlaiko mažamečius vaikus, kurių dėl paskirtos įstatyme numatytos bausmės nebūtų kam prižiūrėti, arba
 - 3) kaltininko kaip bendrininko vaidmuo darant nusikalstamą veiką buvo antraeilis, arba

1 DAPŠYS, A.; MISIŪNAS, J.; ČAPLINSKAS, A. Bausmės individualizavimo teisinės problemos: baudžiamojo įstatymo normų ir jų taikymo teismų praktikoje sisteminė analizė. Vilnius: Teisės institutas, 2008.

- 4) veika nutrūko rengiantis padaryti nusikaltimą ar pasikėsinant daryti nusikalstamą veiką, arba
- 5) veika padaryta peržengiant būtiniosios ginties ribas, arba
- 6) veika padaryta pažeidus nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo, būtiniojo reikalingumo, profesinės pareigos arba teisėsaugos institucijų užduoties vykdymo, gamybinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas.

Visų pirma, teismas, prieš priimdamas sprendimą skirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę, privalo **atsižvelgti į visas bylos aplinkybes**. Taigi, švelnesnės, negu įstatyme numatyta, bausmės skyrimas pagal BK 62 straipsnio 2 dalį yra išimtinė teismo teisė, kuria sprendžiamas konkrečią bylą teismas gali pasinaudoti, tačiau gali ir ne. Štai, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinė septynių teisėjų kolegija, aiškindama BK 62 straipsnio taikymo nuostatą pažymėjo, kad „<...> teismas turi teisę skirti švelnesnę, negu įstatymo sankcijoje nustatyta, bausmę tada, kai, jo nuomone, švelniausia BK straipsnio sankcijoje numatyta bausmė yra per griežta ir bausmės paskirtis gali būti pasiekta paskyrus švelnesnę bausmę. Tačiau skirdamas švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę, teismas turi ne tik išvardyti nustatytas BK 62 straipsnio atitinkamos dalies taikymo sąlygas, bet ir pagrįsti, kokios kitos bylos aplinkybės leidžia taip švelninti bausmę. Nustatydamas kitas bylos aplinkybes, leidžiančias švelninti bausmę, teismas pirmiausia turi atsižvelgti į tokias baudžiamosios bylos aplinkybes, kurios mažina kaltininko asmenybės arba padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą, kaltininko socialinius ryšius ar pan.“² Be minėtų aplinkybių, BK 62 straipsnio taikymas gali būti priimtinas ir kaip savotiška teisiamojo teisų pažeidimo kompensacija, pavyzdžiui, bausmės švelninimas dėl teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimo³.

2. Pagrindo „yra lengvinančių aplinkybių“ taikymo problemos

Atsižvelgus į visas bylos aplinkybes, taip pat yra būtina nustatyti, jog „yra lengvinančių aplinkybių“. Nepaisant to, kad pagrindas – „yra lengvinančių aplinkybių“ atrodo gana aiškus ir paprastas, pažymėtina, kad dėl jo taikymo nėra vieningo požiūrio tiek moksle, tiek ir teismų praktikoje. Galima išskirti du požiūrius į sąlygos „yra lengvinančių aplinkybių“ taikymą.

Paprastai ši sąlyga yra aiškinama taip, kad norint paskirti švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę pagal BK 62 str. 2 d., yra būtina nustatyti **bent dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančias aplinkybes**⁴. Toks požiūris į šios sąlygos taikymą yra išli-

2 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-428/2010.

3 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-534/2013; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. balandžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-102/2009.

4 ABRAMAVIČIUS, A., et. al. Baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis (1–98 straipsniai). Teisinės informacijos centras: Vilnius, 2004, p. 353.

kęs iš 1961 m. BK analogiškos normos (1961 m. BK 45 str. 2 d.) aiškinimo⁵ bei plačiai taikomas ir dabartinėje Lietuvos teismų praktikoje⁶. Dviejų baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių būtinybę Lietuvos Aukščiausiasis Teismas grindžia tuo, kad „nustatydamas švelnesnės, negu įstatymo numatyta, bausmės skyrimo sąlygas BK 62 straipsnio 2 dalyje įstatymų leidėjas pavartojo formuluotę: „<...> yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių <...>“ Iš tokios formuluotės (panaudotos žodžio „aplinkybė“ daugiskaitos) matyti, kad turi būti nustatytos bent dvi nuteistojo atsakomybę lengvinančios aplinkybės“⁷. Šio požiūrio dominavimą teismų praktikoje puikiai iliustruoja kita Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, kurioje buvo atmetas kasaciniame skunde išreikštas prašymas, vadovautis kitokiu šios sąlygos aiškinimu: „pagal teismų praktiką, sprendžiant BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo klausimą, turi būti nustatytos bent dvi kaltininko atsakomybę lengvinančios aplinkybės <...>. Šiuo atveju nustatyta tik viena nuteistojo E. R. atsakomybę lengvinanti aplinkybė, numatyta BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Nuteistojo minimoje kasacinėje nutartyje Nr. 2K-525/2009 išdėstytas BK 62 straipsnio 2 dalies normos išaiškinimas (dėl lengvinančių atsakomybę aplinkybių) neduoda pagrindo nesivadovauti suformuota teismų praktika dėl šios normos taikymo“⁸. Beje, atkreiptinas dėmesys, kad lengvinančiomis aplinkybėmis BK 62 straipsnio 1 dalies prasme gali būti pripažintos ir tos, kurios nėra įtvirtintos BK 59 straipsnio 2 dalyje. Štai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis BK 59 straipsnio 2 dalimi, antrąją lengvinančią aplinkybę pripažino tai, kad nusikalstamą veiką motina padarė iš gailėsčio narkomano sūnaus kančioms, kurias šis patyrė abstinencijos būsenoje⁹,

5 ABRAMAVIČIUS, A., et. al. Baudžiamoji teisė: bendroji dalis. Vadovėlis. Trečiasis pataisytas ir papildytas leidimas. Eugrimas: Vilnius, 2003, p. 442.

6 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-279/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2011, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-287/2009.

7 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. birželio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-355/2012.

8 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2012 m. rugsėjo 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-415/2012.

9 Tačiau kartu atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas gana kategoriškai pasisakė prieš tokios aplinkybės pripažinimą lengvinančia. 2010 m. balandžio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje Nr. 2K-140/2010 konstatuota, kad „kasatoriaus prašymas vadovaujantis BK 59 straipsnio 2 dalimi pripažinti nuteistosios atsakomybę lengvinančia aplinkybe tai, kad ji nusikalstamą veiką padarė iš gailėsčio narkomanui sūniui, norėdama palengvinti jo kančias dėl narkotinės abstinencijos, yra nepagrįstas. Jei nuteistoji gailėtų sūnaus, ji siūlytų jam kreiptis į medicinos įstaigą dėl gydymo, o ne sunkintų jo kančias, gilintų ligą naujomis narkotikų dozėmis. Pripažinus kasatoriaus minimą aplinkybę atsakomybę lengvinančia, kiekvienas asmuo, apkaltintas dėl narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimo, galėtų gintis nuo kaltinimo teigdamas, kad tai padarė iš gailėsčio sūniui, dukrai, tėvui, draugui ir pan. Taip būtų iškreipta teisminė praktika ir susilpninta kova su tokiais sunkiais nusikaltimais, kaip narkotinių ar psichotropinių medžiagų platinimas“.

bei tuo pagrindu remdamasis BK 62 straipsnio 2 dalimi paskyrė švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę¹⁰.

Sutinkamai su kitokiu šios sąlygos aiškinimu, turi būti nustatytos bent dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės, tačiau **realiai pakanka nustatyti papildomai tik vieną lengvinančią aplinkybę**, nes kita jau yra įtvirtinta kaip viena iš BK 62 straipsnio 2 dalies sąlygų – „bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta“. Štai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių konstatavo, kad „viena iš būtinų, bet ne vienintelė, sąlyga skirti švelnesnę, negu įstatyme numatyta, bausmę, yra kaltininko atsakomybę lengvinančių aplinkybių nustatymas byloje. BK 62 straipsnio 2 dalyje pasakyta, kad teismas gali paskirti švelnesnę, negu įstatyme numatyta, bausmę, jei byloje yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta. Taigi turi būti nustatyta ne mažiau dviejų kaltininko atsakomybę lengvinančių aplinkybių (2K-449/2007, 2K-71/2009), iš kurių viena yra bent iš dalies atlyginimas ar pašalinimas turtinės žalos (BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punktas)“¹¹. Tačiau, nepaisant to, kad nagrinėjamoje byloje buvo nustatytos dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės: kaltinamasis prisipažino padaręs nusikaltimą ir atsiprašė nukentėjusiųjų (BK 59 str. 1 d. 2 p.), bei tai, kad kaltininko vaidmuo nusikaltime buvo antraeilis (BK 59 str. 2 d.), teismas pateikė platesnį šios normos aiškinimą. „Atsakydama į prokuroro kasacinio skundo motyvą, teisėjų kolegija atkreipia dėmesį, kad reikalavimas nustatyti bent dvi atsakomybę lengvinančias aplinkybes ne visada suprantamas vienodai. Kartais jis siejamas su visu BK 62 straipsnio 2 dalies tekstu, o kartais su šioje straipsnio dalyje paminėtais žodžiais „yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių“. Viena iš atsakomybę lengvinančių aplinkybių, atskirai nurodyta BK 62 straipsnio 2 dalyje – bent iš dalies atlyginimas ar pašalinimas turtinės žalos. Tačiau ji privalo būti nustatyta tik tose bylose, kuriose tokia žala buvo padaryta. Šioje byloje turtinė žala nėra nustatyta. Tuo tarpu kitas BK 62 straipsnio 2 dalyje vartojamas terminas „yra atsakomybę lengvinančios aplinkybės“ Baudžiamajame kodekse paprastai vartojamas daugiskaitoje, net ir tais atvejais kai įstatymas reikalauja bent vienos atsakomybę lengvinančios aplinkybės. Antai BK 54 straipsnio 2 dalies 7 punkte pasakyta, kad skirdamas bausmę teismas atsižvelgia į „atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes“, nepriklausomai nuo to, ar nustatyta viena, ar kelios tokios aplinkybės. BK 39 straipsnio 1 dalies 2 punktas nustatydamas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas tiesiai įvardija, kad atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės galima asmenį tik tuo atveju, kai yra ne mažiau kaip dvi atsakomybę lengvinančios aplinkybės. Tuo tarpu BK 62 straipsnio 2 dalyje tokių žodžių nėra. Taigi teismų praktikoje keliamas reikalavimas nustatyti bent dvi atsakomybę lengvinančias aplinkybes siejamas su visu BK 62 straipsnio 2 dalies tekstu (be 1–6 punktų), o ne vien su jame vartojamu terminu „atsakomybę lengvinančios aplinkybės“.¹² Ir nors šioje nutartyje toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo aiškinimas iš esmės buvo

10 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-334/2008.

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009.

12 Ibid.

neaktualus, nes byloje buvo konstatuotos dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės, kitoje nutartyje šis aiškinimas tapo esminiu pagrindu skirti švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę. Štai, „I. N. pagal BK 260 straipsnio 1 dalį nuteista už tai, kad neteisėtai disponavo psichotropinėmis medžiagomis turėdama tikslą jas platinti, o būtent: <...> neteisėtai įgijo psichotropinių medžiagų, <...>, specialiai pagamintame pakete slapta su savimi gabenო nurodytas psichotropines medžiagas į Kybartų pataisos namus (toliau – PN), <...>, turėdama tikslą jas platinti; nuteistųjų pasimatymų patalpose <...> perdavė paketą su nurodytomis psichotropinėmis medžiagomis Kybartų PN laisvės atėmimo bausmę atliekančiam sutuoktiniui M. N.“¹³ Šioje byloje buvo nustatyta¹⁴ tik viena baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė: „tai, kad ji prisipažino padariusi nusikalstamą veiką ir nuoširdžiai gailisi (BK 59 straipsnio 1 dalies 2 punktą)“¹⁵. Tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, remdamasis anksčiau minėtoje nutartyje¹⁶ išsakytais argumentais, esant tik vienai baudžiamąją atsakomybę lengvinančiai aplinkybei, priėmė sprendimą taikyti BK 62 straipsnio 2 dalį 3 punktą ir paskirti švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę – laisvės apribojimą. Analogiškas požiūris yra sutinkamas ir baudžiamosios teisės moksle¹⁷.

3. Lengvinančių aplinkybių bei BK 62 straipsnio 2 dalies bei jos 1–6 punktuose numatytų sąlygų tarpusavio santykio problema

Baudžiamojoje teisėje galioja taisyklė, pagal kurią ta pati aplinkybė negali du kartus nei lengvinti, nei sunkinti kaltinamojo padėties. BK 59 straipsnio 1 dalies 8 ir 9 punktuose yra numatytos net dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės („veika padaryta pažeidžiant nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo, būtinąjo reikalingumo, profesinės pareigos arba teisės saugos institucijų užduoties vykdymo, gamybinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas“ bei „veika padaryta peržengiant būtinąsias ginties ribas, kai baudžiamasis įstatymas numato atsą-

13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

14 Beje, šios lengvinančios aplinkybės nustatymas taip pat kelia labai rimtų abejonių, nes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nutartyje pripažinęs, kad I.N. buvo pagrįstai nuteista už psichotropinių medžiagų gabenimą tikslu platinti pagal BK 260 str. 1 d. (kas suponuoja, kad jie veikė tiesiogine tyčia ir **suprato, kad gabena psichotropines medžiagas**), kartu pripažino, kad „apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, kad yra nepaneigta, jog nuteistoji iš tiesų **negalėjo žinoti apie nešamo paketo turinį**, todėl teigti, jog ji sąmoningai davė neteisingus parodymus, siekdama išvengti atsakomybės, nėra jokio pagrindo“ (paryškinta autoriaus).

15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009.

17 PIESLIAKAS, V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Antroji knyga: Aplinkybės, darančios įtaką baudžiamajai atsakomybei, ir nusikalstamos veiklos padariniai. Justitia: Vilnius, p. 303.

komybę už būtinosios ginties ribų peržengimą“), kurios visiškai sutampa su analogiškais, švelnesnės, nei įstatyme numatyta, bausmės skyrimo sąlygomis, numatytomis BK 62 straipsnio 2 dalies 5, 6 punktuose. Štai, vienoje byloje remiantis BK 59 straipsnio 2 dalimi kaltininko antraeiliis vaidmuo buvo pripažintas baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Tačiau kartu ši aplinkybė, numatyta BK 62 straipsnio 2 dalies 3 punkte, buvo pritaikyta kaip viena iš alternatyvių sąlygų skirti švelnesnę, negu įstatyme numatyta, bausmę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog „*kolegija laiko, kad negalima tą pačią aplinkybę įvertinti byloje kelis kartus. Ji gali būti pripažinta tik kaip atsakomybę lengvinanti aplinkybė pagal BK 59 straipsnį arba tik kaip viena iš sąlygų taikyti BK 62 straipsnį (numatytų šio straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose). Teismas šią aplinkybę pripažino Z. D. atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Taigi jis negalėjo jos laikyti kaip vieną iš BK 62 straipsnio taikymo sąlygų, numatytų BK 62 straipsnio 2 dalies 3 punkte*“¹⁸. Analogiška taisyklė su detalesniais argumentais pakartota ir kitoje, vėlesnėje, Lietuvos Aukščiausioje Teismo byloje, kurioje teigiama, kad „*Baudžiamasis kodeksas neleidžia tos pačios aplinkybės vertinti ir į ją atsižvelgti du kartus. BK 59 straipsnio 3 dalyje ir BK 60 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, skirdamas bausmę, teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę lengvinančią ir sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme numatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis. Ši taisyklė taikoma ir kitais bausmės skyrimo atvejais. Taigi taikant BK 62 straipsnį negalima tos pačios aplinkybės byloje vertinti kelis kartus, t. y. ji negali būti vienu metu pripažinta ir atsakomybę lengvinančia aplinkybe, ir kaip viena iš sąlygų, numatytų BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose, taikyti BK 62 straipsnį (kasacinės nutartys Nr. 2K-525/2009, 2K-52/2008)*“¹⁹. Analogiškas požiūris į dvigubo atsižvelgimo į tą pačią aplinkybę negalimumą yra išsakytas ir moksle²⁰. Jei prieš tai minėtos bylos iliustruoja, kad draudžiama tą pačią aplinkybę laikyti ir baudžiamąją atsakomybę lengvinančia, ir viena iš BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose išvardytų sąlygų, tai galima sutikti ir praktiką, kurioje teigiama, jog sutapimas negalimas ir su BK 62 straipsnyje 2 dalyje įtvirtintu pagrindu, kad būtų bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta. Štai, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo nutartyje komentuodamas BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo nuostatas, konstatuoja, kad šioje byloje „*teismai nustatė tik vieną G. Z. atsakomybę lengvinančią aplinkybę – žalos valstybei atlyginimą, tačiau ji atitinka BK 62 straipsnio 2 dalyje nustatytą šios normos taikymo pagrindą (bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta), taigi kitų dviejų atsakomybę lengvinančių aplinkybių, būtinų BK 62 straipsnio 2 dalies taikymui, nėra*“²¹ (pabraukta autoriaus). Taigi akivaizdu, kad toks Lietuvos Aukščiausiojo Teismo aiškinimas kardinaliai prieštarauja kitam, prieš tai minėtam aiškinimui,

18 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009.

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/2011.

20 Abramavičius, A., et. al. *supra* note 4, p. 353.

21 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2011.

pagal kurį žalos atlyginimas yra viena iš dviejų įstatymo reikalaujamų baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių, todėl išskyrus ją reikalinga tik dar viena.²²

Tačiau teismų praktikoje sutinkama ir kitokia pozicija, kuri priešingai sprendžia lengvinančių aplinkybių bei BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose numatytų sąlygų tarpusavio santykį. Antai, švelnesnės, nei įstatyme numatyta, bausmės skyrimui pagal BK 62 straipsnio 2 dalį netrukdyt faktas, kad buvo nustatytos dvi baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės, iš kurių viena atitinka BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo sąlygas:

- kaltininkas savo noru atlygino ar pašalino padarytą žalą²³ (atitinka BK 62 straipsnio 2 dalyje nustatytą šios normos taikymo pagrindą – bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta);
- veika padaryta peržengiant būtiniosios ginties ribas²⁴ (identiška BK 62 straipsnio 2 dalies 5 punkto nuostatai).

4. Kritinė teismų praktikos taikant BK 62 straipsnio 2 dalies nuostatas analizė

Taigi apibendrintai galima konstatuoti, kad teismų praktika taikant BK 62 straipsnio 2 dalies nuostatas yra gana prieštaringa – vienos bylose, norint skirti švelnesnę, nei įstatyme numatyta, bausmę, pakanka nustatyti tik vieną baudžiamąją atsakomybę lengvinančią aplinkybę, kitose reikia dviejų; vienos bylose baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė gali sutapti su BK 62 straipsnio 2 dalies viena iš taikymo sąlygų, kitose – ne. Toks skirtingas tų pačių sąlygų taikymas formuoja nenuoseklią baudžiamąją politiką ir prieštarauja teisingumo principui, todėl reikalauja kritinio požiūrio.

Visų pirma, kalbant apie lengvinančių aplinkybių bei BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose numatytų sąlygų tarpusavio santykį, pažymėtina, jog baudžiamojoje teisėje suformuluota nuostata, kad ta pati aplinkybė negali nei du kartus griežtinti, nei du kartus švelninti kaltinamojo padėties, yra esminė ir jos galimas nesilaikymas neturi jokio teisinio pagrindimo. Todėl yra būtina pritarti tai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyse išreikštai nuostatai, pagal kurią ta pati aplinkybė negali būti pripa-

22 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

23 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2010.

24 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-428/2010.

žįstama ir baudžiamąją atsakomybę lengvinančia, ir viena iš BK 62 straipsnio 2 dalies ar jos 1–6 punktuose numatytų taikymo sąlygų. Jei kalbama apie šios taisyklės taikymą BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose įvardytoms sąlygoms, tai manytina, jog dvigubo atsakomybės švelninimo draudimas neturėtų sukelti sunkumų, tačiau atsikiro dėmesio nusipelno dviejų baudžiamąją atsakomybę veikiančių aplinkybių, t. y. „kaltininkas savo noru atlygino ar pašalino padarytą žalą“ (BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punktas) bei „bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta“ (BK 62 straipsnio 2 dalis), santykis.

Analizuodami jau anksčiau aptartą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką susiduriame su trejopu identiškos situacijos vertinimu: 1) dalinis turtinės žalos atlyginimas yra viena iš BK 62 straipsnio 2 dalyje reikalaujamų dviejų lengvinančių aplinkybių, todėl, be jos, turi būti nustatyta dar viena, nepaisant to, kad turtinė žala galėjo būti ir nepadaryta²⁵; 2) visiškas žalos atlyginimas atitinka BK 62 straipsnio 2 dalyje nustatytą šios normos taikymo pagrindą, todėl reikia dar dviejų lengvinančių aplinkybių²⁶; 3) visiškas žalos atlyginimas gali būti pripažinta kaip savarankiška lengvinanti aplinkybė BK 62 straipsnio 2 dalies prasme ir taikoma kartu su BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindu – daliniu turtinės žalos atlyginimu, reikalaujant dar vienos lengvinančios aplinkybės²⁷.

Analizuojant pirmąjį teismų praktikos variantą, galima pastebėti, kad ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pozicija susiduria su dviem vienas iš kito išplaukiančiais prieštaravimais. Pirmasis prieštaravimas pasireiškia tuo, kad dalinis turtinės žalos atlyginimas BK 62 straipsnio 2 dalies prasme yra sutapatinamas su visišku žalos atlyginimu, reikalaujama BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkto prasme. Nes bendroji taisyklė yra tokia, kad „*kasacinėje praktikoje laikomasi pozicijos, kad BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatyta atsakomybę lengvinanti aplinkybė nustatoma tada, kai kaltininkas savo noru pats ar jo valia kiti asmenys nukentėjusiajam atlygina visą žalą (t. y. tiek turtinę, tiek neturtinę) iki teismo nuosprendžio priėmimo, o jį apskundus – iki bylos išnagrinėjimo apeliacinės instancijos teisme (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-437/2007, 2K-77/2009, 2K-579/2010, 2K-345/2013 ir kt.)*“²⁸ (pabraukta autoriaus). Žinoma, galima teigti, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija

25 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

26 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. birželio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-289/2011.

27 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2011; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2010 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-576/2010.

28 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2014 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-28/2014.

šie bylose laikėsi kitokios BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatytos baudžiamąją atsakomybę lengvinančios aplinkybės aiškinimo praktikos, pagal kurią dalinis žalos atlyginimas gali būti pagrindu BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkto taikymui²⁹, kartu nukrypdoma nuo nusistovėjusios teismų praktikos, kai tokie veiksmai gali būti pripažinti baudžiamąją atsakomybę lengvinančia aplinkybe, tačiau tik pagal BK 59 straipsnio 2 dalį³⁰. Tačiau tokiu atveju susiduriame su kitu prieštaravimu, nes laikantis pozicijos, jog dalinis žalos atlyginimas yra galimas BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkto prasme, turime prieiti prie išvados, kad ši aplinkybė sutampa su BK 62 straipsnio 2 dalies reikalavimu dalina atlyginti ar pašalinti turtinę žalą. Įdomu tai, kad minėtoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje³¹ ir buvo akcentuota taisyklė, kad ta pati aplinkybė negali būti taikoma du kartus, tačiau tai buvo siejama tik su BK 62 straipsnio 2 dalies 1–6 punktuose įvardytomis sąlygomis, kartu ignoruojant faktą, kad toks pat sutapimas neurėtų būti galimas ir su BK 62 straipsnio 2 dalyje įvardytu pagrindu.

Analogiška klaida daroma ir antrajame teismų praktikos variante, nes visiškas žalos atlyginimas pagal BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punktą yra sutapatinamas su daliniu žalos atlyginimo reikalavimu, numatytu BK 62 straipsnio 2 dalyje, klaidingai konstatuojant, kad ta pati aplinkybė negali du kartus lengvinti kaltinamojo padėties.

Todėl reikia pritarti trečiajam teismų praktikos variantui, nors Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, taikydamas jį, jokių argumentų ir nepateikė. Nepaisant to, galima konstatuoti, kad dalinis turtinės žalos atlyginimas, reikalaujamas BK 62 straipsnio 2 dalyje, nėra identiškas BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtintai baudžiamąją atsakomybę lengvinančiai aplinkybei, kur reikalaujamas visiškas žalos atlyginimas. Todėl visiškas žalos atlyginimas gali būti pripažįstamas kaip viena iš baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių, būtinų BK 62 straipsnio 2 dalies taikymui, kuri nedubliuoja BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindo – dalinio turtinės žalos atlyginimo. Tačiau kartu reikėtų pažymėti, kad, jei remiantis BK 59 straipsnio 2 dalimi lengvinančia aplinkybe būtų pripažintas dalinis žalos atlyginimo faktas, tai tokia aplinkybė negalėtų būti kartu ir BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindu, nes vienas kitą dubliuotų.

Kalbant apie kitą šios normos taikymo problemą, galima iškelti tam tikrą abejonę dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos, sutinkamai su kuria BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo pagrindas, jog „yra lengvinančių aplinkybių“, yra aiškinamas taip, lyg tai reikalauja tik vienos lengvinančios aplinkybės nustatymo. Minėtose bylose yra išsakomi du tarpusavyje susiję argumentai:

29 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. gegužės 07 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-231/2013.

30 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. sausio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53/2013.

31 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009.

1. „BK 62 straipsnio 2 dalyje vartojamas terminas „yra atsakomybę lengvinančios aplinkybės“ Baudžiamajame kodekse paprastai vartojamas daugiskaitoje, net ir tais atvejais kai įstatymas reikalauja bent vienos atsakomybę lengvinančios aplinkybės. Antai BK 54 straipsnio 2 dalies 7 punkte pasakyta, kad skirdamas bausmę teismas atsižvelgia į „atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybės“, nepriklausomai nuo to, ar nustatyta viena, ar kelios tokios aplinkybės“³²;
2. „BK 39 straipsnio 1 dalies 2 punktas nustatydamas, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės sąlygas tiesiai įvardija, kad atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės galima asmenį tik tuo atveju, kai yra ne mažiau kaip dvi atsakomybę lengvinančios aplinkybės. Tuo tarpu BK 62 straipsnio 2 dalyje tokių žodžių nėra.“³³

Nepaisant to, kad abu argumentai turi tam tikrą loginį pagrindą, kontrargumentų galima rasti daugiau. Visų pirma, palyginimas terminų „lengvinančios aplinkybės“ BK 54 straipsnio 2 dalies 7 punkto ir 62 straipsnio 2 dalies prasmėmis yra nelabai korektiškas, nes pirmuoju atveju yra kalbama apie lengvinančių aplinkybių buvimą bendrąja prasme, t. y. nesiejant su konkrečių jų kiekiu, o antruoju atveju šis terminas yra vartojamas kaip konkreti, švelnesnės, nei įstatyme numatyta, bausmės skyrimo sąlyga. Todėl būtų logiška manyti, kad įstatymų leidėjas, numatydamas konkrečią normos taikymo sąlygą ir ją įvardydamas daugiskaitos formoje, ko gero, turėjo omenyje kelių, t. y. bent dviejų, lengvinančių aplinkybių būtinumą. Galima kelti pagrįstų abejonių ir dėl antrojo argumento, anot kurio, esant dviejų lengvinančių aplinkybių būtinybei, BK apie tai yra pasisakoma tiesiogiai, kaip tai padaryta BK 39 straipsnio 1 dalies 2 punkte. Tačiau lygiai taip pat sėkmingai galima pasakyti, kad įstatymų leidėjas, siekdamas tik vienos aplinkybės reikalavimo, tai taip pat galėjo įvardyti tiesiogiai, pavyzdžiui – „yra bent viena lengvinanti aplinkybė“. Tačiau taip nėra padaryta, o yra vartojama daugiskaitos forma. Be to, aiškinant terminą „lengvinančios aplinkybės“ kaip reikalavimą tik vienos galima paneigti ir tuo pačiu BK 39 straipsniu, nes jo pavadinimas įvardytas kaip „atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai yra lengvinančių aplinkybių“, nors, kaip jau ir minėta anksčiau, šios normos taikymui yra būtinos bent dvi lengvinančios aplinkybės. Taigi, terminas „lengvinančios aplinkybės“ pavartotas daugiskaitoje baudžiamojo kodekso kontekste gali reikšti tiek vienos, tiek kelių aplinkybių buvimą. Tačiau atsižvelgus į istorinį šios normos aiškinimą, kai analogiška sąlyga iš 1961 metų BK iš esmės be pakeitimų buvo perkelta į 2000 metų BK, galima drąsiai daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas įtvirtino bent dviejų lengvinančių aplinkybių reikalavimą.

32 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

33 *Ibid.*

Nepaisant šios išvados apie įstatymų leidėjo valią, galima pastebėti, kad teismų praktikoje „jaučiamas“ poreikis plėsti BK 62 straipsnio 2 dalies taikymą. Tai pagrindžia ir bandymas BK 62 straipsnio 2 dalies sąlygą – „yra lengvinančių aplinkybių“ aiškinti taip, lyg reikalinga tik viena baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė³⁴, ir bandymai antrąją lengvinančią aplinkybę remiantis BK 59 straipsnio 2 dalimi pripažinti tokias aplinkybes, kurios būtų identiškos ar artimos BK 62 straipsnyje 2 dalyje 1–6 punktuose numatytioms sąlygoms („vaidmuo nusikaltime buvo antraeilis“³⁵, „sunki jo artimųjų sveikatos būklė ir jų priežiūra“³⁶). Ši poreikį pagrindžia ir Lietuvos teisės instituto atliktas tyrimas, kuriame apklausus teisėjus, konstatuota, kad „dažniausiai teisėjų komentaruose pabrėžiama, jog faktiškai sunku pritaikyti BK 62 straipsnį, kadangi švelnesnės, negu įstatymo nustatyta, bausmės skyrimui keliami per griežti (kai kurių respondentų nuomone, „drakoniški“) reikalavimai“³⁷. To paties tyrimo išdavoje, be kitų siūlymų, yra pateikiama nuomonė, kad „būtų tikslinga BK 62 straipsnio 2 dalyje žodžius „kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių“ pakeisti žodžiais „kai yra bent viena atsakomybę lengvinanti aplinkybė“.“³⁸ Su šiuo siūlymu galima sutikti tik iš dalies. Nepaisant to, kad teismų praktikoje „jaučiamas“ poreikis plėsti BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo galimybę, kartu galima stebėti ir bandymus lengvinančiomis aplinkybėmis pripažinti ir tokias, kurios neatspindi nei veikos, nei asmens pavojingumo (pavyzdžiui, sunki artimųjų sveikatos būklė ir jų priežiūra³⁹). Todėl minėtame tyrime pristatytas pasiūlymas gali būti laikomas pernelyg liberaliu, kuriuo būtų galima ir piktnaudžiauti, t. y. lengvinančiomis aplinkybėmis pripažįstant ir tokias, kurios realiai neparodo mažesnio asmens ar veikos pavojingumo. Todėl manytina, kad tikslingiau yra priimti kompromisinį BK 62 straipsnio 2 dalies švelninimo variantą, žodžius „kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių“ pakeičiant žodžiais „kai yra bent viena šio kodekso 59 straipsnio 1 dalyje numatyta atsakomybę lengvinanti aplinkybė“. Žinoma, kartu reikia pripažinti, kad toks šio straipsnio taikymo nuostatų liberalizavimas sukels ir tam tikrų praktinių problemų, nes vienos vietoj dviejų lengvinančių aplinkybių reikalavimas smarkiai padidins atvejų skaičių, kai vertinamos situacijos atitiks formaliuosius BK 62 straipsnio 2 dalies taikymo

34 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2013 m. birželio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-328/2013.

35 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-525/2009.

36 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/2011.

37 DAPŠYS, A.; MISIŪNAS, J.; ČAPLINSKAS, A. *supra* note 1, p. 62.

38 *Ibid.*, p. 63.

39 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. lapkričio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-565/2011.

kriterijus. Tačiau atsižvelgiant į tai, kad ta viena atsakomybę lengvinanti aplinkybė negali sutapti nei su viena BK 62 straipsnio taikymo sąlyga, bei, kad BK 62 straipsnio taikymas yra teismo teisė, o ne pareiga, manytina, kad Lietuvos teismai užtikrins teisingą bausmės skyrimą, net ir turėdami daugiau laisvės bausmės skyrimo procese. Juo labiau kad prieš taikydami BK 62 straipsnį teismai yra įpareigoti atsižvelgti ne tik į formalias BK 62 straipsnio 2 dalyje numatytas sąlygas, bet ir į tokias baudžiamosios bylos aplinkybes, kurios mažina kaltininko asmenybės arba padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą, kaltininko socialinius ryšius ir panašias aplinkybes.

Išvados:

1. Ta pati aplinkybė negali būti pripažįstama ir baudžiamąją atsakomybę lengvinančia, ir viena iš BK 62 straipsnio 2 dalies ar jos 1–6 punktuose numatytų taikymo sąlygų.
 - 1.1. Visiškas žalos atlyginimas (BK 59 straipsnio 1 dalies 3 punktas) gali būti pripažįstamas kaip viena iš baudžiamąją atsakomybę lengvinančių aplinkybių, būtinų BK 62 straipsnio 2 dalies taikymui, kaip nedubliuojanti BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindo – dalinio turtinės žalos atlyginimo.
 - 1.2. Jei remiantis BK 59 straipsnio 2 dalimi lengvinančia aplinkybe būtų pripažintas dalinis žalos atlyginimo faktas, tai tokia aplinkybė negalėtų būti kartu ir BK 62 straipsnio 2 dalies pagrindu, nes vienas kitą dubliuotų.
2. BK 62 straipsnio 2 dalyje numatytas pagrindas „yra lengvinančių aplinkybių“ reikalauja bent dviejų atsakomybę lengvinančių aplinkybių nustatymo.
3. Dviejų lengvinančių aplinkybių reikalavimas BK 62 straipsnio 2 dalies taikyme yra teismų teisė tinkamai individualizuoti bausmę varžantis reguliavimas, neatitinkantis teismų praktikos poreikio.

Pasiūlymas:

1. Siūlytina liberalizuoti BK 62 straipsnio 2 dalies nuostatas, žodžius „kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių“ pakeičiant žodžiais „kai yra bent viena šio kodekso 59 straipsnio 1 dalyje numatyta atsakomybę lengvinanti aplinkybė“.

MAIN PROVISIONS AND IMPLEMENTATION PROBLEMS IN APPLYING A MORE LENIENT PENALTY THAN PROVIDED FOR BY LAW UNDER PARAGRAPH 2, ARTICLE 62 OF A CRIMINAL CODE OF LITHUANIA

Tomas Girdenis
Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This publication examines the problems faced by Lithuanian courts in applying a more lenient penalty than provided for by law under the provisions of paragraph 2 of Article 62 of a Criminal Code. It has been noted that the application of this article in judicial practice is mixed and that these applications sometimes even contradict each other (in some cases, an analogous situation is assessed in three different ways by the courts). This article provides the brief characteristics of paragraph 2 of Article 62 of a Criminal Code. Two main issues are also analysed: 1) implementation problems involving one of the main provisions of paragraph 2 of Article 62 of a Criminal Code – “the presence of mitigating circumstances”; 2) an interrelationship problem involving mitigating circumstances and the provisions of this paragraph of a Criminal Code, answering the question “can the same circumstance be considered as one of the required mitigating circumstances at the same time as applying it as one of the remaining provisions of paragraph 2 of Article 62 of the Criminal Code?” The author provides his critical view on these problems and gives suggestions on ways to solve them.*

Keywords: *criminal law, imposition of a penalty, imposition of a more lenient penalty than provided for by law, mitigating circumstances, dual evaluation of circumstances, compensation for damage incurred.*

Tomas Girdenis, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso instituto docentas, socialinių mokslų (teisė) daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamoji teisė, nusikalstamų veikų daugetas, bausmių skyrimas.

Tomas Girdenis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Criminal Law and Procedure, Associate Professor, PhD (Law). Research interests: Criminal law, multiple offenses, imposition of penalties.